

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет**

***Сутність та перспективи
впровадження
електронної демократії в Україні***

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 15 листопада 2016 р.)**

**Вінниця
ВНТУ
2017**

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ В ЕСТОНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто перспективи впровадження електронного голосування в Україні та можливість перейняття досвіду інших країн, зокрема Естонії.

Ключові слова: демократія, вибори, інтернет.

Abstract

The prospects of introduction of electronic voting in Ukraine and the opportunity to learn from the experience of other countries, including Estonia.

Keywords: democracy, elections, Internet.

Вступ

Особливою формою прояву політичної демократії є вибори, які формують центральні органи влади (президент, віце-президент, парламент) та органи місцевого самоврядування різних рівнів. Вони стимулюють політичну активність населення. Проте на сьогоднішній день є такі категорії населення, яким важко або неможливо прийти на виборчу дільницю, які знаходяться за межами держави тощо. Тому допомогти оптимізувати взаємодію громадян і влади, виборчий процес може е-демократія і, зокрема, е-врядування, електронне голосування.

Метою роботи є розгляд можливостей впровадження електронного голосування в Україні, враховуючи досвід Естонії.

Результати дослідження

Для української виборчої системи «електронне голосування» абсолютно нове, незвідане явище, тому необхідно зрозуміти його сутнісні характеристики. Електронне голосування охоплює кілька різних типів голосування. При цьому воно охоплює як сам процес голосування за допомогою електронних засобів, так і процес автоматичного підрахунку голосів за допомогою електронних пристроїв та спеціального програмного забезпечення. Електронні технології голосування – це перфокарти та системи оптичного сканування бюлетенів, «кіоски голосування». Виборчі бюлетені можуть передаватися за допомогою ізольованих комп'ютерних мереж, через Інтернет чи за допомогою телефонів. Найбільше розповсюджене — Інтернет-голосування. Виборець (респондент) одержує на відповідному сайті електронний бюлетень (форму для голосування з варіантами можливих відповідей) і голосує, позначаючи варіант відповіді. Підтвердження здійснення голосування за допомогою електронного бюлетеня здійснюється за рахунок, наприклад, приватних реєстраційних даних користувача. Ними можуть бути: ідентифікаційна мережева адреса та параметри пристрою і програмного забезпечення для голосування, приватний цифровий підпис, відбитки пальців.

Сьогодні хід і результати будь-яких виборів: від місцевих до виборів парламенту і президента не викликають довіри ні в Україні, ні за її межами, незважаючи на численних спостерігачів. Офіційні результати виборів не викликають ніякої довіри виборців, які все в більшій кількості не йдуть на виборчі дільниці [1].

Головними проблемами виборів в Україні є: низька явка населення на вибори; повільний підрахунок голосів та маніпулювання результатами; неможливість проведення голосування в містах, де відбуваються збройні конфлікти; на вибори йде багато державних коштів. Вирішити ці проблеми можна за допомогою електронних виборів. Завдяки такому голосуванню знизиться рівень фальсифікації, корупції під час виборів. Кожен громадянин матиме змогу самостійно простежити чи дійшов їхній голос до виборця.

Перейняти досвід проведення електронних виборів Україна може в Естонії. Побудова основ електронного управління в Естонії з початку 90-х проходила невід'ємно від процесу поширення демократії. Вже у 1993 році був ухвалений закон про електронний реєстр нерухомості і землі.

У 2000 році в Естонії було введено електронну ідентифікаційну карту. Її, як і паспорт, має кожен дорослий громадянин країни. Вона дозволяє контролювати банківські рахунки, користуватися електронним підписом, подавати декларацію в податкову, оплачувати транспортні послуги в найбільших містах, подорожувати країнами ЄС, а віднедавна – ще й брати участь у виборах.

Вибори через Інтернет – особлива новація естонців. Щоб скористатися такою можливістю, жителю Естонії потрібна дійсна ID–карта, комп'ютер, плата для зчитування карт та завантажена з сайту виборчої комісії програма. Також існує можливість голосування за допомогою мобільного пристрою та спеціальної ідентифікаційної сім–карти. Голосувати можна протягом 4–6–ти днів, причому за цей час можна скільки завгодно разів змінювати свій голос. В останній день виборчого періоду відданий голос змінювати вже не можна.

Вперше експериментальний досвід он–лайн–демократії було застосовано на місцевих виборах у 2005 році. За два роки таким чином можна було вже обрати парламент країни. Варто зазначити, що електронне голосування – лише одна з електоральних можливостей. Традиційна процедура голосування також була збережена як альтернатива.

Під час місцевих виборів 2009 року можливістю Інтернет–голосування скористалися 9,5% громадян, а вже під час парламентських виборів 2011 року їх кількість зросла до 24,5%.

Електронне голосування значно прискорює підрахунок голосів, враховує інтереси людей з обмеженими можливостями, підвищує активність виборців.

Мода на використання нових технологічних засобів в Естонії суттєво спрощує стосунки людини з владою, зменшує кількість канцелярських апаратів та корупційних каналів. Разом з тим, нововведення зменшують соціальний імунітет естонців до сучасних форм контролю з боку держави [2].

Сьогодні на розвиток систем електронного врядування Естонія витрачає 1 % ВВП. Серед населення існує висока довіра до електронних мереж: за статистикою, 98 % покупок естонці здійснюють електронним шляхом.

Сучасна Україна, протягом багатьох років страждає від низького ступеня довіри до державних інституцій, дуже тонко реагує на будь–які інсинуації, пов'язані з чесністю і прозорістю виборчого процесу. Причиною тому є і деякий історичний досвід, і гострота політичної боротьби. Так чи інакше, з кожним наближенням чергових виборів в країні виникає питання легітимізації їх результатів.

Починаючи з 2002–року, в тому чи іншому вигляді в Центральній виборчій комісії функціонує Єдина інформаційно–аналітична система «Вибори», покликана оперативно визначати попередні результати голосування. Роль цієї системи важлива, перш за все, в силу швидкості доставки і відображення інформації. Важливо відзначити, що забезпечення безпеки даних в цій системі завжди приділялася підвищена увага. Можна тільки уявити собі ступінь ризиків, відповідальність розробника і розпорядника системи в разі, якби з її допомогою держава визначала офіційні результати виборів. Проте, завдання організації електронного підрахунку голосів періодично актуалізується з проведенням чергового волевиявлення.

Очевидно, що впровадження систем електронного голосування в Україні незмінно зіткнеться з низкою труднощів. По–перше, в системі Інтернет–голосування важливо переконатися в тому, що проголосував конкретна людина (при цьому пам'ятаємо, що сам результат повинен залишитися в таємниці). Для цього необхідно забезпечити його ідентифікацію, наприклад за допомогою електронного паспорта, який у нас до сих пір знаходиться на етапі проекту. Далі необхідно гарантувати, що дані про голосування будуть передані в центр підрахунку голосів коректно. Контроль їх цілісності можна було б забезпечити за допомогою електронного цифрового підпису. Однак далеко не всі наші виборці нею володіють, а саме її використання ставить під сумнів анонімність вибору.

Питання легітимності електронних виборів безпосередньо залежить від ступеня довіри, перш за все до їх організаторам. Держава в таких випадках повинна не тільки виключити ризик маніпуляції, але і несанкціонованого втручання в роботу системи електронного голосування [3, с. 325].

Важливим елементом проведення електронних виборів також є повсюдне використання апаратного і програмного забезпечення. Як перше, так і друге мають звичай час від часу давати збої.

З історії інших країн вже бували неодноразові випадки помилкового пропуску голосів і некоректного їх обліку. Програмне забезпечення обліку і підрахунку голосів може таїти в собі як елементарні помилки розробника, так і будь–якого роду не задекларовані можливості [4; 5, с. 117].

Висновки

Встановлено, що поки описані вище проблеми не будуть ефективно усунені, а до самих органів влади, які забезпечують організацію та безпеку електронного голосування не буде достатньої довіри, Україна не зможе запровадити електронні вибори. На прикладі Естонії зрозуміло, що електронні вибори не є фантастикою, а реальність, заради якої потрібно багато чого змінити в власній державі. У той же час, іншого шляху у нас немає, і вже наступні вибори можна і потрібно проводити в змішаному режимі, наприклад, провести тестові вибори на окремих ділянках. Довіра ж до результатів електронного голосування буде зростати з кожним разом, як тільки вони будуть відповідати результатам виборів з використанням класичної паперової технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Віктор Мусяка: Кому і навіщо впроваджувати електронне голосування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.3republic.org.ua/ua/ideas/11613>.
2. Вибори через інтернет. Реформи народів світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bigggidea.com/practices/878/>
3. Корнієнко В. О. Репутація як складова політичної комунікації / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк // Політологічний вісник : збірник наукових праць. — К. : ІНТАС, 2011. — Вип. 52. — С. 320–328.
4. Чи бути електронним виборам? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infosafe.ua/article-4>.
5. Ващенко К. О. Політологія для вчителя [Текст] : навчальний посібник / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. – Київ : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. – 406 с.

Ярова Анастасія Петрівна — студентка групи ІКН–13б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: nastyaposhta@gmail.com

Науковий керівник: **Денисюк Світлана Георгіївна** — доктор політичних наук, професор кафедри суспільно–політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Yarova Anastasiia P. — student group ІКН–13b, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : nastyaposhta@gmail.com.

Supervisor: **Denysiuk Svitlana G.** — Dr. Sc. (Eng.), Doctor of Political Sciences, professor of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia